

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій
вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Мелітопольський коледж вищого навчального закладу «Відкритий
міжнародний університет розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Матеріали XI Міжнародної Інтернет-конференції
22-24 січня 2019 року

Мелітополь, 2019

Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики : матеріали XI Міжнародної Інтернет-конференції (Мелітополь, 22-24 січня, 2019 року) /за заг. ред. В.І. Лисенка, Н.М. Сурядної. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. 176 с. – ISBN 978-966-2489-69-9.

Редакційна рада: **Лисенко В.І.** – доктор біологічних наук, професор, директор Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна»; **Пономаренко В.І.** – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна»; **Кошелєв О.І.** – доктор біологічних наук, професор, кафедри екологічної безпеки та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького; **Молодиченко В.В.** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького; **Розова К.В.** – доктор біологічних наук, завідувач відділу «Випускна кафедра» Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України, Київ. **Саварін О.О.** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології Гомельського державного університету ім. Ф. Скорини, Білорусь; **Сидоряк Н.Г.** – кандидат біологічних наук, професор кафедри анатомії та фізіології людини та тварин Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького, академік Міжнародної академії розвитку людини; **Хоменко С.В.** – кандидат біологічних наук, експерт з екології захворювань та зоології, Продовольча та Сільськогосподарська Організація (ФАО) ООН, Служба Здоров'я Тварин (AGAH), Рим, Італія; **Кургалюк Н.** – професор інституту екології та охорони середовища Академії Поморської, Польща; **Сурядна Н.М.** – кандидат біологічних наук, доцент, завідувача кафедри екології та інформаційних технологій Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна»; **Александров Д.В.** – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького.

Секретар оргкомітету **Фурса В.О.** – старший викладач кафедри соціальної роботи, заступник директора Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна».

Упорядник збірки **Шипілов Д.О.** – лаборант Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна», викладач Мелітопольського коледжу Університету «Україна».

Коректор текстів **Павленко С.С.** – старший викладач кафедри екології та інформаційних технологій, заступник директора Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна».

Рекомендовано до друку Вченою Радою Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна». Протокол № 3 від 30 січня 2019 року.

Збірка містить матеріали доповідей учасників XI Міжнародної Інтернет-конференції «Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики».

Відповідальність за зміст тез доповідей несуть автори.

ISBN 978-966-2489-69-9

© Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
© ТОВ «Колор Принт»

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛІСОСМУГ ДЛЯ СТЕПІВ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

Гришко Світлана Вікторівна

*к. г. н., доц. кафедри екології та інформаційних технологій
Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій
Університету «Україна»*

Черемісін Олег Миколайович

*студент спеціальності «Екологія» Мелітопольського інституту екології та
соціальних технологій Університету «Україна»*

Вивчення екологічного значення лісосмуг в умовах зростаючого антропогенного впливу на лісомеліоративні насадження має не лише теоретичне, а й практичне значення. Від стану лісових насаджень залежить стійкість степових ландшафтів, характер та інтенсивність процесів, які в них протікають. Актуальність питання підтверджується все більш інтенсивним проявом несприятливих природних процесів на півдні України (водна і вітрова ерозія, пилові бурі, зсуви ґрунту тощо).

Лісосмуга – це стрічкові лісові насадження (лісові культури), які створюються на рівнинах, сільськогосподарських землях межами полів і на схилах до $1,5-2^\circ$ з метою підвищення врожайності сільськогосподарських культур, покращення на прилеглих полях мікроклімату, снігозатримання, боротьби з дефляцією та збереження і покращення родючості ґрунтів.

За функціональним призначенням виділяють такі типи лісосмуг: полезахисні, вітрозахисні, стокорегулювальні (водорегулювальні, снігорозподільчі), прияружні і прибалкові, яружно-балкові лісонасадження (кольматуючі або мулофільтри), лісонасадження навколо водойм (озера, водосховища, стави), лісонасадження вздовж берегів і в заплавах річок (берегозахисні), кулісні, куртинні, смугові та масивні лісонасадження, лісонасадження спеціального призначення, лісонасадження на шляхах транспорту. Захисні лісонасадження різного функціонального призначення є важливим елементом екологічної мережі Північно-Західного Приазов'я і мають загальну площу 27147 га.

Лісосмуги виконують вітрозахисну, водорегулюючу, ґрунтозахисну, рекультиваційну та естетичну функцію.

Вітрозахисна функція лісосмуг полягає у пом'якшенні негативного впливу вітрів суховіїв і пилових буревіїв, зменшуючи контрастність температурних показників і покращуючи мікроклімат території, а також запобігаючи видуванню родючого шару ґрунту.

Водорегулююча функція лісосмуг сприяє нормалізації поверхневого стоку, зниженню ерозії ґрунтів, захисту сільськогосподарських культур від несприятливих природних явищ. Лісосмуги відіграють значну роль у водному балансі степів, сприяючи посиленню кругообігу вологи, перетворенню поверхневого стоку в підземний, забезпечуючи рівномірне снігонакопичення.

Лісосмуги є невід'ємною частиною контурно-меліоративної організації території в умовах складного рельєфу, виконуючи ґрунтозахисну (протиерозійну) функцію. Їх створення пов'язано з необхідністю, у комплексі з іншими протиерозійними заходами, запобігання змиву й розмиву ґрунту, зарегулювання та безпечного скидання надлишку талих і дощових вод, а також із потребою фіксації на місцевості контурних меж сівозмінних масивів, меж полів та робочих ділянок.

Рекультиваційне значення лісосмуг направлене на закріплення ґрунтів в місцях кар'єрів, сміттєзвалищ, деградованих та забруднених земель з метою запобігання ерозійних процесів.

Лісосмуги наділені естетичною функцією, так як вони прикрашають безлісі простори Північно-Західного Приазов'я, урізноманітнюючи степовий ландшафт та даючи притулок представникам мисливської фауни.

Виконання лісосмугами усіх перерахованих функцій можливо лише завдяки підтриманню їх у належному стані. Численні дослідження в галузі захисного лісорозведення доводять, що лісосмуги оптимальних конструкцій повинні мати основні риси і елементи лісового біоценозу: займати певну площу (бути допустимо вузькими), мати високозімкнений головний намет і розвинутий другий ярус, підлісок та лісову підстилку. Оптимальними (у загальних рисах) є вузькі лісові смуги (ширина до 10-15 м) з помірною середньою ажурністю (10-20%) і вітропроникністю (30-50%). Серед основних вимог до захисних насаджень – біологічна стійкість та висока захисна ефективність у будь-яку пору року, що залежить від їх конструкції.

Враховуючи безлісистість степів Північно-Західного Приазов'я і пануючі східні вітри, найбільша ефективність вітрозахисної дії та позитивного впливу на врожаї досягається шляхом насадження п'ятирядних лісосмуг продувної конструкції з низькорослим чагарниковим підліском. Основними формуючими породами повинні бути: гледичія звичайна, акація біла, акація жовта, маслинка вузьколиста і срібляста, скумпія звичайна, різні види тополь (Болле, пірамідальна, канадська), клен польовий і татарський тощо.

Після розпаду СРСР відновлення і збереження лісосмуг практично не проводиться. Догляд відбувається лише за пришляховими смугами. Така ситуація пояснюється тим, що колгоспи і радгоспи зруйновані, а нові землевласники не звертають уваги на захист орендованих земель. Відсутній контроль і з боку держави, так як не вистачає коштів для збереження та відновлення лісосмуг. Збільшилися випадки знищення лісових смуг шляхом навмисних підпалів і вирубок. Усе разом підсилює дію таких несприятливих природних явищ і процесів у степах як ерозія і зсуви ґрунтів, пилові бурі, порушення водного стоку, температурного режиму тощо.

Таким чином, зараз потрібна раціональна організація лісового господарства та проведення лісовпорядних робіт, які повинні окреслити подальші шляхи і методи догляду за лісосмугами. Нове лісовпорядкування повинно проводитися комплексно за чіткими інструкціями, які базуються на глибокому вивченні природничо-історичних умов території і місцевого досвіду ведення лісового господарства.

СУЧАСНИЙ СТАН ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Грищенко Олександр Валентинович

директор ДП «Кам'янсько-Дніпровське лісове господарство», студент спеціальності «Екологія» Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій Університету «Україна»

Ліси Запорізької області за призначенням і розміщенням виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші) функції, мають обмежене експлуатаційне значення.

Ліси та лісове господарство області мають певні особливості порівняно з західними областями: відносно низький середній рівень лісистості території області, що має істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу.

В області ліси закріплені за постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства) – державними лісогосподарськими підприємствами.

Майже всі ліси Запорізької області є штучно створеними і потребують посиленого догляду. Отже, питання оцінки сучасного стану лісокористування області на сьогодні надзвичайно актуальне.

Загальна площа лісових земель області за даними форми № 6-зем складає 117,169 тис. га, з них для ведення лісового господарства державним лісогосподарським підприємствам надано 66,9 тис. га.

Основними лісоутворюючими породами є акація біла, сосна кримська, дуб звичайний. При загальній площі області 2 718 тис. га, лісистість з урахуванням полезахисних лісових смуг складає 4,05 % при загальній по Україні – 15,9 %. Ліси області характеризуються відносно невисокою продуктивністю та виконують, переважно, природоохоронні функції. Покрита лісом площа лісового фонду лісогосподарських підприємств становить 36,7 тис. га.

Для поновлення породного складу насаджень, підвищення їх стійкості регулярно проводяться роботи по догляду за лісом. У 2017 році рубки, формування і оздоровлення лісів та інші заходи проведені на площі 1462,1 га, при проведенні цих рубок вибрано 21990 м деревини. Рубки догляду за лісом проведені на площі 136,5 га, загальний об'єм деревини вибрано 823 м. Найбільш поширеними шкідниками лісових